

# КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

## СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти  
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра менеджменту

**ЗАТВЕРДЖЕНО**

вченою радою

(пост. П. 6 від «27» 02 2020 р.)

Ректор

 А. А. Мазаракі



## РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ / RISK-MANAGEMENT

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ  
заборонено**

**Автор:** І.В. Федулова, доктор економічних наук, професор

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри менеджменту 27 січня березня 2020 року, протокол № 10.

**Рецензенти:** С.І. Бай, доктор економічних наук, професор  
Г.І. Зинов'єва, директор «СК ГРУПП 1»

## **РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ / RISK-MANAGEMENT**

**ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY**

## ВСТУП

Програма дисципліни «Ризик-менеджмент» призначена для здобувачів ступеня вищої освіти доктор філософії денної та заочної форм навчання галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Програму підготовлено відповідно до Освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування» у КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

### **1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ**

Метою вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент» є формування системи знань про предмет і сутність ризик-менеджменту, його місце в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування і вироблення практичних навичок ідентифікації, аналізу, оцінки, управління і моніторингу ризиків, розуміння можливостей ризик-менеджменту для підвищення ефективності діяльності.

Завданням вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент» є надання студентам ґрунтовних знань в області організації ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також використання інструментів аналізу, оцінки, оброблення і моніторингу ризику для їх ефективної діяльності.

Предметом вивчення дисципліни є основні положення ризик-менеджменту та методи аналізу і оброблення ризику.

### **2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ**

Знання:

- теорії і практики публічного управління та адміністрування;

вміння:

- обґрунтовувати стратегічні і тактичні рішення в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування;
- здійснювати аналіз ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування;
- здійснювати аналіз факторів розвитку органів державної влади та місцевого самоврядування.



### 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Ризик-менеджмент», як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння здобувачами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою:

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК□1.□	Системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
ЗК□4.□	Здатність до критичного аналізу фактів та синтезу нових наукових ідей на основі логічних аргументів.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
ЗК□8.□	Здатність швидко адаптуватись до зміни умов і ефективно діяти в нових ситуаціях.	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
ФК□1.	Здатність до дослідження, порівняння, узагальнення, систематизації концепцій та теорій, формулювання та обґрунтування наукових підходів до вирішення актуальних питань публічного управління та адміністрування.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
ФК□2.□	Здатність до формування системи знань в галузі публічного управління та адміністрування, особливостей, тенденцій і перспектив.	1, 2, 3, 7, 8
ФК 3.	Здатність до застосування наукових знань і методик з метою здійснення професійної діяльності.	5, 6, 7, 8
ФК□4.□	Здатність виявляти, формулювати і пропонувати інноваційні рішення проблем публічного управління та адміністрування.	3, 8
ФК□5.	□Здатність досягати наукових результатів, що переосмислюють наявні та створюють нові цілісні знання відповідно до актуальних проблем публічного управління та адміністрування з використанням новітніх методів наукового дослідження.	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
ФК□7.□	Здатність визначати ключові детермінанти сталого розвитку на загальнодержавному, регіональному, місцевому рівнях	2, 3, 4, 5
ФК□9.□	Здатність застосовувати комунікативні та інформаційні технології у процесі підготовки,	5, 6, 7, 8



	прийняття і впровадження управлінських рішень.	
ФК□10.□	Здатність представляти органи публічного управління та налагоджувати ефективні комунікації між органами публічного управління, підприємствами, установами та організаціями різних форм власності.	2, 3
ФК□11	Здатність здійснювати професійну діяльність з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки України.	2, 3, 4
ФК□12.□	Здатність до застосування комплексного системного підходу при проведенні аналізу, моніторингу, оцінюванні та формулюванні обґрунтованих висновків, пропозицій та документів щодо здійснення політики держави з використанням сучасних методів.	5, 6, 7
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН□4.□	Вміння абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати інформацію в складних і непередбачуваних умовах.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
ПРН□5.□	Володіння підходами та інструментарієм дослідження аналізу державної політики.	2, 3, 8
ПРН□6.□	Здатність виявляти проблеми, визначати наукові завдання у сфері публічного управління та адміністрування і обирати методи для їх розв'язання.	2, 3, 5
ПРН□7.□	Уміння проводити наукові дослідження, визначати нові підходи, напрями, шляхи вирішення складних завдань на засадах академічної доброчесності.	4, 5, 6, 7, 8
ПРН□9.□	Здатність надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування і на різних стадіях їх підготовки	2, 3
ПРН□14.□	Здатність діяти у складних та непередбачуваних ситуаціях, адаптуватись до нового середовища у професійній діяльності.	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

#### **4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ**

##### **Тема 1. Поняття ризику і невизначеності**

Сутність невизначеності і основні причини її виникнення в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Види прояву невизначеності. Типізація невизначеності: метрологічна, поведінкова, гносеологічна, стохастична. Визначення основних елементів ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Позитивний і



негативний ризик. Сутність ризикової події і сполучення оцінок її наслідків, проявів і вірогідності. Сутність небезпеки і нараженості на небезпеку. Основні характеристики і властивості ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Основні причини і фактори виникнення ділового ризику. Суб'єктивна, об'єктивна і суб'єктивно-об'єктивна природа ризику. Функції ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Класифікація ризиків публічного управління.

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 3-10.*

*Основний: 11-13.*

*Додатковий: 10-15, 17, 19, 21, 23-27, 34, 37-39, 42, 44, 49-54, 58.*

*Інтернет-джерела: 64-67.*

### **Тема 2. Сутність ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування**

Зміст ризик-менеджменту. Загальні підходи до управління ризиком органів державної влади та місцевого самоврядування. Принципи ризик-менеджменту в публічному управлінні. Об'єкт і суб'єкт ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Ціль, задачі і обмеження ризик-менеджменту в публічному управлінні. Функції об'єкта і суб'єкта публічного управління в ризик-менеджменті. Основні закони і правила ризик-менеджменту. Встановлення масштабу і меж ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Основні міжнародні стандарти та рекомендації з управління ризиками і їх характеристики. ISO 31000:2009 «Ризик-менеджмент. Принципи та настанови» (Risk management - Principles and guidelines). ISO 31000:2018 «Ризик-менеджмент – Словник». (Risk management – Guidelines). ISO/IEC 31010:2009 «Ризик-менеджмент. Методи оцінки ризику» (Risk management – Risk assessment techniques). ISO/TR 31004:2013 «Ризик-менеджмент - Інструкції щодо реалізації ISO 31000» (Risk management - Guidance for the implementation of ISO 31000). Стандарт управління ризиками COSO ERM (Enterprise Risk Management Integrated Framework) «Концептуальні основи управління ризиками організацій». Стандарт Федерації європейських асоціацій ризик-менеджменту (The Federation of European Risk Management): Інститут ризик менеджменту (IRM), Асоціація ризик-менеджменту та страхування (AIRMIC) і Національний форум Великобританії з питань ризик-менеджменту в громадському секторі (ALARM).

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 3-9.*

*Основний: 11-13.*

*Додатковий: 12, 14-17, 27, 31-33, 37-39, 42-44, 46, 48-54, 58.*

*Інтернет-джерела: 64-67.*

### **Тема 3. Організація ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування**



Підходи до організації управління ризиком в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування: філософія, стиль управління, типи організаційних структур, повноваження та їх розподіл. Функції ризик-менеджменту в публічному управлінні та адмініструванні. Обов'язки підрозділу з управління ризиком, їх розподіл і узгодження із зацікавленими сторонами в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Розподіл відповідальності за управління ризиками в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Моделі організаційних структур «модератор» і «виконавець» для організації ризик-менеджменту. Матрична організаційна структура системи ризик-менеджменту. Ризик-менеджмент і внутрішній аудит – два в одному. Види організаційних структур ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Внутрішній контроль (взаємодія і консультування) в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Моніторинг ризиків в органів державної влади та місцевого самоврядування: входи і виходи. Комунікація ризику в публічному управлінні. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Сутність, цілі, повноваження, обов'язки та функції внутрішнього аудиту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Ревізування ризику. Три лінії захисту у ризик-менеджменті. Повідомлення про ризики. Профіль / реєстр ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Регламенти ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Створення форм звітності в системі ризик-менеджменту. Рівні звітів з ризику і частота (інтервали) їх надання. Комплаєнс ризику в публічному адмініструванні.

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 3-9.*

*Основний: 11-13.*

*Додатковий: 12, 14-17, 27, 31-33, 37-39, 42-44, 46, 48-54, 58.*

*Інтернет-джерела: 64-67.*

#### **Тема 4. Психологічні аспекти ризик-менеджменту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування**

Психологічні феномени, які визначають діяльність суб'єкта, який приймає рішення. Парадокс Мориса Алле. Теорія перспективи Данієля Канемана і Амоса Тверські. Ірраціональність і раціональність в оцінюванні величин очікуваних вигод або втрат і їх ймовірностей. Теорія індивідуальної поведінки, проблеми суспільного вибору в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Поведінкові евристики при прийнятті рішень в умовах ризику і невизначеності. Асиметрія при прийнятті рішень в умовах ризику. Асиметрія довіри. Ментальні пастки в процесі прийняття ризикових рішень в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Методи подолання ментальних пасток. Внутрішні і зовнішні чинники психологічних зрушень при прийнятті ризикових рішень в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Емоційні стани і їх вплив на



прийняття ризикових рішень. Психологічні зрушення доступності. Психологічне зрушення інформації. Ефект упередженості. Психологічне зрушення залежності. Психологічне зрушення самовпевненості. Психологічне зрушення «неуспішності». Психологічне зрушення дефіциту. Психологічне зрушення капіталовкладень. Психологічне зрушення соціального впливу. Психологічне зрушення «глядачів». Психологічне зрушення статусу. Психологічне зрушення взаємозалежності.

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 9.*

*Основний: 11.*

*Додатковий: 20-21, 41.*

*Інтернет-джерела: 64.*

#### **Тема 5. Ідентифікація ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування**

Терміни, які стосуються ідентифікації ризиків в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Основні елементи ідентифікації ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Фактори, що впливають на ступінь ризику органів державної влади та місцевого самоврядування. Піраміда ризиків: фактори, симптоми. Мініміально необхідні дані для проведення ідентифікації ризиків. Напрями ідентифікації ризиків в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування: знизу вгору і згори вниз; від причин до наслідків і від наслідків до причин. Взаємозв'язки між складовими ідентифікації ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Базовий алгоритм ідентифікації ризиків. Вимоги до якості інформації для ідентифікації ризиків. Джерела отримання інформації для ідентифікації ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Методи і інструменти ідентифікації ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Експертні методи здійснення ідентифікації ризиків. Метод Дельфі: сутність і алгоритм використання. Метод бальних оцінок для ранжування ризиків. Метод рангових оцінок для ранжування ризиків. Перевірка узгодженості думок експертів за допомогою коефіцієнта конкордації. Перевірка достовірності експертних опитувань за допомогою коефіцієнта Пірсона. Коефіцієнт парної рангової кореляції Спірмена.

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 7-10.*

*Основний: 11-13.*

*Додатковий: 10-11, 14-15, 17, 19, 21, 23-26, 34, 39, 53-54.*

*Інтернет-джерела: 64-67.*

#### **Тема 6. Методи аналізу ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування**

Сутність аналізу і оцінки ризику. Сутність якісного і кількісного аналізу ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Етапи аналізу ризику. Загальні принципи аналізу ризиків в публічному



управлінні. Методи аналізу ризиків і їх класифікація. Методи аналізу і оцінювання стохастичних ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Методи аналізу ризиків залежно від залучення ймовірнісних розподілів. Аналітичний метод. Метод аналогій. Методи аналізу ризиків в залежності від способів знаходження результуючих показників моделі. Методика HAZOP (дослідження небезпек і функціонування) для аналізу ризиків в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Аналіз впливу на бізнес (BIA - Business Impact Analysis). Структурований аналіз сценаріїв методом «що, якщо?» (SWIFT - Structured what-if technique). Метод «Дерево рішень». Причинно-наслідкова діаграма «Ісікаві» для аналізу ризиків. Діаграма «Краватка-метелик» для аналізу ризиків. Стрес-тестування (англ. Stress testing).

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 4-10.*

*Основний: 11-13.*

*Додатковий: 14-16, 18-19, 21-23, 27-30, 32-38, 42-44, 48-49, 57-63.*

*Інтернет-джерела: 64-67.*

#### **Тема 7. Кількісна оцінка ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування**

Загальні положення до оцінки ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Критерії оцінювання ризиків. Ймовірнісний підхід до оцінки ризику. Статистичні методи кількісного оцінювання ризику. Розрахунок частоти випадкової події. Основні числові характеристики випадкової величини. Диференційна функція розподілу ймовірностей для оцінки ризику. Інтегральна функція розподілу ймовірностей в абсолютному вираженні. Критерії оцінки ризику в абсолютному вираженні. Ризик у відносному вираженні. Критерії оцінки ризику у відносному вираженні. Сутність неокласичного підходу до оцінювання ризику. Семікватратичне відхилення і коефіцієнт семіваріації. Коефіцієнт ризику. Критерії Value-at-Risk (VaR) і Expected Shortfall (ES) для оцінки ризику. Коефіцієнти асиметрії та ексцесу для оцінки ризику. Сутність методу імітаційного моделювання методом «Монте Карло» і особливості його використання для аналізу і оцінки ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Алгоритм проведення імітації за методом Монте Карло. Можливості проведення моделювання Монте Карло в Excel.

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 4-10.*

*Основний: 11-13.*

*Додатковий: 14-16, 18-19, 21-23, 27-30, 32-38, 43, 48-63.*

*Інтернет-джерела: 64-67.*

#### **Тема 8. Методи та прийоми впливу на ризики та ризик-апетит в публічному управлінні**

Особливості оброблення (управління) ризиками господарської діяльності



в публічному управлінні. Терміни управління ризиками. Методи оброблення (управління) ризиками в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Методи прийняття ризику. Методи ухилення від ризику. Методи локалізації ризиків. Фінансові інструменти управління ризиками. Методи диверсифікації ризиків. Методи страхування і передачі ризиків. Сутність хеджування. Методи компенсації ризиків. Методи зниження (пом'якшення наслідків) ризику. Методи трансформації ризиків. Сутність модифікації ризиків. Сутність залишкового ризику. Загальна схема обробки ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Сутність атестування ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Різні підходи до ризику в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Схильність до ризику, несприйняття ризику. Ємність ризику, апетит на ризик і толерантність до ризику в публічному управлінні. Формулювання ризик-апетиту органів державної влади та місцевого самоврядування. Управління ризик-апетитом. Формування карти (матриці) ризиків органів державної влади та місцевого самоврядування. Узгодження інтересів зацікавлених сторін при визначенні ризик-апетиту в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

#### **Список рекомендованих джерел**

*Нормативно-законодавчі акти: 1-10.*

*Основний: 11-13.*

*Додатковий: 16-17, 20, 29, 34-37, 41-44, 46, 48-63.*

*Інтернет-джерела: 64-67.*



## 5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

### Нормативно-законодавчі акти:

1. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, випуском і реалізацією продукції (виконанням робіт, наданням послуг), та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) // Постанова Кабінету міністрів України від 27 груд. 2008 р., № 1164.
2. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 15.
3. Про страхування : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18.
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29.
5. Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними // Постанова Кабінету міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232.
6. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах // Постанова Правління Національного банку України. - 11.06.2018 № 64.
7. Про запобігання корупції // Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49.
8. Наказ Міністерства фінансів України № 1247 від 14.10.2011 Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>
9. Національний стандарт України «Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику» (IEC/ISO 31010:2009, IDT). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/dstu%2031010.pdf>
10. Національний стандарт України. Системи управління безпечністю харчових продуктів, вимоги для будь-яких організацій харчового ланцюга. (ДСТУ 22000:2007) (ідентичний міжнародному стандарту ISO 22000:2005). Держпоживстандарт Ураїни, Київ, 2007. – 39 с.

### Основний:

11. Васильєва Т.А. Економічний ризик: методи оцінки та управління [Текст] : навч. посібник / [Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.] ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 208 с.
12. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: теорія та практика [Текст]: Навч. Посіб./ А.О. Старостіна, В.А.Кравченко. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2018. – 200 с.
13. Федулова І.В. *Економічні ризики та методи їх вимірювання [Текст]: Навч. посібник.* / Федулова І.В., Скопенко Н.С. — К.: Принтцентр, 2016. - 298с.

<sup>1</sup> Курсивом позначені джерела, наявні в бібліотечі КНТЕУ



### Додатковий:

14. Артими-Дрогомирецька З. Економічний ризик [Текст]: Навчально-методичний посібник / З.Артими-Дрогомирецька, М.Негрей – Львів: «Магнолія 2006», 2013. – 320 с.
15. Балджи М. Д. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навчальний посібник / Балджи М. Д., Карпов В. А., Ковальов А. І. та ін. – Одеса : ОНЕУ, 2013. – 670 с.
16. Бартон Томас Л. Комплексний похід к риск-менеджменту: стоит ли этим заниматься [Текст] / Томас Л. Бартон, Уильям Г. Шенкир, Пол Л. Уокер.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2003.– 208 с. ил. – Парал. тит. англ.
17. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками [Текст] / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.
18. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві [Текст]: монографія / Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
19. Гранатуров В.М. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісної оцінки [Текст]: Монографія / В.М. Гранатуров, І.В. Литовченко, С.К. Харічков. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2003. – 164 с.
20. Гуменюк В.Я. Управління ризиками : навч. посіб. / В.Я. Гуменюк, Г.Ю. Міщук, О.О. Олійник ; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. – Рівне : НУВГП, 2010. – 158 с.
21. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання[Текст]: Навч. посібник / Л.І. Донець, О.В.Шепеленко, С.М.Баранцева, О.В.Сергєєва, О.Ф.Веремейчик. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
22. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : навч. посіб. / І.Ю. Івченко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
23. Ілляшенко С.М. Економічний ризик [Текст]: Навчальний посібник. / С.М.Ілляшенко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
24. Канеман, Даніель Мислення швидко й повільне. — К: Наш формат, 2017. - 480 с.
25. Канеман Д. Принятие решений в неопределенности: Правила и предубеждения / Д. Канеман, П. Словик, А. Тверски. – Харьков: Издательство Институт прикладной психологии «Гуманитарный Центр», 2005. – 632 с.
26. Листер Тимоти, ДеМарко Том Вальсируя с Медведями: управление рисками в проектах по разработке программного обеспечения, Компания р.т.Офис: 2005. – 196 с.
27. Логвінова О. П. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч. посіб. / О. П. Логвінова, І. М. Семененко. – Х. : Вид-во «Лідер», 2015. – 370 с.
28. Лук'янова В.В. Діагностика ризику діяльності підприємства: [монографія] / В.В. Лук'янова. – Хмельницький : ПП В.В. Ковальський, 2007. – 312 с.



29. Лук'янова В.В. Економічний ризик : [навч. посіб.]. / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К. : ВЦ "Академія", 2007. – 345 с
30. Міжнародний стандарт управління ризиками Федерації Європейських Асоціацій Ризик-менеджерів. - Режим доступу : a-risk-management-standard-english-version
31. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль [Текст] / Ф.Х. Найт пер. с англ. – М.: Дело, 2003. – 360 с.
32. Овчинников І.О. Технологія оцінки ризиків в процесі управління ризиками на прикладі методу VAR [Електронний ресурс] / І.О. Овчинников – Інститут економіки та менеджменту: електронне наукове фахове видання. – 2007. – Режим доступу : [www.nbu.gov.ua/ejournals/PSPE/2007-1/index.html](http://www.nbu.gov.ua/ejournals/PSPE/2007-1/index.html)
33. Останкова Л.А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками [Текст]: навч. посібн. / Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 256 с.
34. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками [Текст]: Навч. посіб. / Р.В. Пікус.– К.: Знання, 2010. – 598 с.
35. Посохов І. М. Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник. - Харків : НТУ «ХП», 2015. - 220 с. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/28480>
36. Писаревський І.М. Управління ризиками: [Текст] Навч.посібник. / Писаревський І.М., Стешенко О.Д. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 124 с.
37. Ризикологія в ЗЕД : підручник. / Під ред. В.В. Вітлінського. – К. : КНЕУ, 2008. – 432 с.
38. Сулим М. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків [Текст]: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ М.Сулим, О.Пенцак. – Львів: «Новий світ 2000», 2015. – 330 с.
39. Теоретико-методологічні основи аналізу та врахування господарського ризику в діяльності підприємств [Текст]: Монографія / керівник авт. кол. проф. Н.С.Скопенко. – К.: Кондор-Видавництво, 2015. – 301 с.
40. Управління ризиками на підприємствах харчової промисловості [Текст]: Монографія / керівник авт. кол. проф. І.В.Федулова. // К.:ЦП «Принтцентр», 2016. – 321 с.
41. AS/NZS ISO 31000:2009. Standards Australia. Risk management. Principles and guidelines. Standards Australia, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sherq.org/31000.pdf>
42. Anderson E. Business Risk Management: Models and Analysis. John Wiley & Sons, Ltd, 2014. – 367 p.
43. Bérard Céline Risk Management: Lever for SME Development and Stakeholder Value Creation. ISTE Ltd 2017. – 271 p.
44. Borghesi A., Gaudenzi B. Risk Management. How to Assess, Transfer and Communicate Critical Risks. Springer Milan Heidelberg New York Dordrecht London, Springer-Verlag Italia, 2013.- 137 p.
45. Coleman Thomas S. A Practical Guide to Risk Management. CFA Institute Research Foundation, 2011. - 212 p.



46. COSO ERM: Integrated Framework – 2004 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.coso.org/-ERM.htm>
47. COSO: Internal Control. 1992. – Integrated Framework [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.developmentwork.net/projects/riskmanagement-standards/137-coso-1992-internal-control-integrated-framework>
48. Crouhy, M., Galai, D., and Mark, R. (2012), Risk Management, 2nd ed., New York: McGraw-Hill.
49. Deloitte & Touche LLP, Dr. Patchin Curtis, Mark Carey Risk Assessment In Practice Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, October 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Governance-Risk-Compliance/dttl-grc-riskassessmentinpractice.pdf>
50. Institute of Operational Risk. Operational Risk Sound Practice Guidance. Key Risk Indicators, November 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ior-institute.org/public/IORKRIGuidanceNov2010.pdf>
51. International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards), 2016 The Institute of Internal Auditors.
52. ISO 22301:2012 Business Continuity Management. Your implementation guide [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bsigroup.com/globalassets/Documents/iso-22301/resources/iso-22301-implementation-guide-2016.pdf>
53. ISO 31000:2009, Risk Management - Principles and Guidelines, Geneva: International Standards Organisation, 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:31000:ed-1:v1:en>
54. ISO/IEC 27001:2013. Information technology – Security techniques – Information security management systems – Requirements [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue\\_tc/catalogue\\_detail.htm?csnumber=54534](http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=54534).
55. ISO/IEC 31010:2009 Risk management – Risk assessment techniques, 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://tnpa.by/tnpa/TnpaFiles/pdf/stb\\_ISO\\_IEC\\_31010\\_txt.pdf](http://tnpa.by/tnpa/TnpaFiles/pdf/stb_ISO_IEC_31010_txt.pdf)
56. ISO/IEC Guide 73:2009. Risk management – Vocabulary, 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trade/wp6/documents/2011/ISO\\_GUIDE\\_73](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trade/wp6/documents/2011/ISO_GUIDE_73)
57. Hopkin, P. (2010) Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management, Kogan Page, 384 p.
58. Horcher Karen A. Essentials of Financial Risk Management. John Wiley & Sons, Inc., 2005. – 272 p.
59. Kendrick Tom. Identifying and Managing Project Risk: Essential Tools for Failure-Proofing Your Project / T. Kendrick, 2nd edition, Amacom Books, 2015. – 390 p.
60. Mulcahy, Rita. Risk Management Tricks of the Trade for / R. Mulcahy. – Rmc Pubns Inc. 2010. – 453 p.



61. Sadgrove Kit. The Complete Guide to Business Risk Management. London Imprint Routledge, 2016. – 578 p.
62. The Orange Book Management of Risk - Principles and Concepts. HM Treasury 1 Horse Guards Road London, 2004. – 134 p.
63. Wenger A., Mauer V., Dunn Caveltly M. International handbook on risk analysis and management. Edited by Beat Habegger, Center for Security Studies, ETH Zurich, 2008. – 234 p.

**Internet-ресурси:**

64. Global Institute for Risk Management Standards. - Режим доступу :<http://g31000.org/>
65. Federation of european risk management associations. - Режим доступу : [ferma\\_ua](http://ferma.ua)
66. Официальный сайт COSO (Committee of Sponsoring Organizations), Комитета спонсорських організацій Комиссии Тредвея. Режим доступу : <http://www.coso.org/>



**ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ**  
**програми дисципліни «Ризик-менеджмент»**

Погоджено  
Завідувач кафедри менеджменту

\_\_\_\_\_ С. І. Бай

« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2020р.

Погоджено  
Директор «СК ГРУПП1»

\_\_\_\_\_ Г. І. Зинов'єва

« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2020р.

Погоджено  
Гарант освітньо-наукової програми

\_\_\_\_\_ Н.Л. Новікова

\_\_\_\_\_ 2020 р.

« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2020р.

« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2020р.

Погоджено

« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2020р.

« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2020р.

Погоджено

\_\_\_\_\_  
« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ р.

Погоджено

\_\_\_\_\_  
« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ р.

Погоджено

\_\_\_\_\_  
« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ р.

Погоджено

\_\_\_\_\_  
« \_\_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ р.